

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

XVI. De Atheismo.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

Sunt enim pauciores, qui multum profundunt, & parum lucrantur, plus illi atterent Statum quam multo plures, qui majore parsimonia degunt, pecunias autem congeriunt. *Nobilium* igitur, & eminentioris dignitatis hominum, numerus auctus, magis quam pro analogia plebeiorum, celeriter Statum depauperat. Quod etiam facit *Clerus* numerosus: illi enim sorti Reipubl. nihil addunt. Idem quoque fit, cum plures in Litteris educantur, quam quibus victum suppeditare possint vocationes Civiles.

Neque praterendum est, quod cum omne publicæ opulentiae augmentum, ab exteris nationibus lucriferi necesse sit (quicquid enim alicubi adjicitur, alibi detrahitur,) Tria tantum esse, quæ Gens Genti vendit: *Materiam mercium, Manufacturam, & Vecturam.* Quæ quidem tres rotæ, si recte progrediantur, æstus divitiarum erunt uberiores. Sæpius autem contingit illud, de quo loquitur *Poëta: Materiam supererabit opus;* Nempe ut *Manufactura, & Vectura, Materia* pretium excedat, & Statum magis locupletet. Manifesti sunt hujus rei testes inferioris *Germania Populus;* Qui quidem Fodinas, non subterraneas illas, sed supra terram, præ omnibus Gentibus habent ditissimas.

Nihil autem prius debet esse aut consultius, quàm ut videat Magistratum Prudentia, ne pecuniarum thesauri apud paucos recondantur. Aliter enim facile fuerit, *Reipub.* inter magnas opes fame perire. Nummus autem instat fimi non, fructificat, nisi per terram dispergatur. Hoc præcipue efficietur, supprimendo, aut saltem coercendo, voragines illas, *Fænoris, Monopoliorum, & Latifundiorum* in *Pascua* converforum & similiarum.

Quantum ad sedandas animorum offensiones, aut saltem ad molienda ea, quæ ab iis proveniunt pericula: Duo sunt, in omni Statu (ut notum est) *Subditorum* genera: *Proceres & Plebs.* Quævis harum partium sola, si infensa sit, non magnū subest periculum. Tardi enim sunt *Populi* motus, nisi à *Nobilibus* incitentur. *Nobiles* autem invalidi, nisi vulgus, sua sponte, ad motus aptum & prædispositum sit; Tum periculum revera ingruit, cum *Potentiores* expectent, dum *Aqua* moveantur apud *Vulgus*, ut ita demum animos exulceratos prodere possint. Fingunt *Poëta* *Cælicolas* *Jovem* ut vincerent conjurasse; Quod ubi *Jupiter* accepisset, *Minerva* consilio, *Briareum* Centimanum accersivit, ut in suppetias ei veniret. Proculdubio hoc Emblemata *Monarchas* monet, quam tutum & salutare sit eis, *Plebis* studia conciliare & retinere.

Licentiam nonnullam, sed moderatam, animis gravate affectis & malevolis indulgere ut ebulliant eorum dolores, & in fumos abeant, (modo insolentia absit, & audacia) utile sane est. Quin enim humores, ad interiores partes retrovertit; & vulnus in viscera sanguinem refundere cōpellit, ulcera mortifera, & exitialia apostemata inducit.

Ad molliendos exacerbatos & malevolos animos, partes *Epimethei* etiam ad *Prometheum* rite transferri possint. Neque enim reperitur remedium utilius. *Epimetheus*, ubi Mala & *Ærumnas* evolare sensisset, operculum vasi festinus imposuit, & in imo dolis spem reservavit. Certe, pollice & artificiose spē nutrire, & injicere, ac homines à spe alia in aliam circumducere, ex fortissimis est, contra venenum Malevolentiae, Antidotis. Neque certius

est judicium prudentis Regiminis, & rerum Administrationis, quam ubi homines spe continere possit, cum satisfaciendi copia non datur, atque ubi res tam providè tractantur, ut nullum malum ita preemtorie imminere videatur, quin aliqua se ostendat spei rima ad evadendum: Quod eo minus difficile factu est, qui tam privatis hominibus, quam factionibus, sibi ipsis adulari insitum est; aut saltem ostentare in gloriam suam, quod non omnino credunt.

Trita sane est, sed præcellens *Periculatorum*, quæ Malevolentiae minantur, *Cautio*, ut prævideatur, ne sit *Caput* aliquod ad quod populus intensus & exacerbatus confluere, & sub cujus præsidio in corpus aliquod coire, possit. *Caput* ego illum dico, & Duce[m] idoneum, qui *Nobilitate* & Existimatione celebratur; quique apud malevolos acceptus est & gratiosus, atque ad quem ora & oculos convortunt, quique etiam ipse in rebus suis privatis censeatur offensus. Quod genus virorum, aut Statui conciliandū est, idque non perfunctorie, sed solide, aut per alium aliquem, ex iisdem partibus retinendum, qui illi alteri se opponat, atque gratiam popularem in diversa trahat & secet.

Ubique hoc obtinet, quod factiosas potentias & coitiones, qui contra Gubernationem *Imperij* frontem contrahunt, inter se committere, aut saltem diffidentiam inter eas seminare, *Remedium* haud contemnendum sit. Etenim male admodum agitur cum Rep. si illi, qui erga Imperium bene affecti sunt, discordiarum pleni exsistant; qui vero infensi, & maligni, arte conjungantur.

Adnotavi sæpius, ingeniosa & arguta dictoria, quæ *Principibus* improvise exciderunt, nonnullam scintillas ad *Seditiones* injecisse. Exitiale sibi vulnus inflixit *Cæsar* eo dicto: *Syllanes civit Litteras, distare non potuit.* Spem enim omnem illud verbum præcidit, quam homines imbiberant, aliquando eum *Dictaturam* depositurum. Perdidit se ipsum *Galba* eo dicto: *Legi à se militem, non emi.* Inde enim milites de donativis desperarunt. *Probus* item propter eam vocem interit: *Si vixero, non opus erit amplius Romano Imperio militibus.* Etenim ob hæc verba milites animum desponderunt, Sunt & alia haud pauca ejusdem generis. Interest sane *Principibus*, in rebus ambiguis, & temporibus anxii, ut caveant quid dicant; præsertim in concisis his Sententiis, quæ veluti spicula volitant, & ex secreto pectoris eorum emissa putantur. Longiores enim & productiores Sermones obtusi sunt, & minus notantur.

Postremo, in omnes eventus habeant circa se *Principes*, personas nonnullas militia & fortitudine spectatas, ad reprimendas *Seditiones*, in primis motibus. Hoc enim si desit, magis trepidari solet in Aulis Principum, cum turbæ primo erumpunt, quam par esset. Et Status eo genere periculi laborat, quod *Tacitus* illis verbis innuit: *Aque is habitus animorum fuit, ut pessimum facinus auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur.* Isti autem militares viri, fidi omnino esse debent, & bonæ existimationis, potius quam factiosi, aut populares; & cum cæteris *Proceribus* bene comparati. Aliter *remedium* morbo gravius.

XVI.

DE ATHEISMO.

Minus durum est, credere portentosissimis fabulis

fabulis *Alicorani*, *Talmudi*, aut *Legende*, quam credere, huic Universitatis rerum fabricæ, *Mentem* non adesse. Itaq; *Deus* nunquam edidit miraculum, ad *Atheismum* convincendum, quoniam Opera ejus ordinaria huic rei sufficient. Verum est tamē, parā Philosophiæ naturalis homines inclinare in *Atheismum*; at altiorem scientiam eos ad *Religionē* circumagere. Etenim intellectus humanus, dum causas secundas intuetur sparsas, interdum iis acquiescere possit, nec ulterius penetrare; Verum cū tandem eātenam earum, connexarum inter se, & consideratarum, contemplari pergat, necesse habet confugere ad *Providentiā*, & *Deitatem*. Imo, & illa *Schola*, quæ præcipue accusatur *Atheismi*, si quis vere rem introspeciat, *Religionem* demonstrat clarissime; Nempe *Schola Leucippi*, *Democriti*, & *Epicuri*. Etenim longe verisimilius est, quatuor Elementa mutabilia, & unū tantam Essentiam immutabilem, recte ab æterno locata, opus *Deo* non habere quam Exercitum Atomorum & Seminum infinitorum, sine ordine fortuito vagantium, hunc rerum ordinem, pulchritudinem, progignere potuisse absq; *Ædili* quodam *Divino*. Dicit *Scriptura*: *Dixit insipiens in corde suo non est Deus*: Non dicit, *Cogitavit insipiens in corde suo*: Adeo ut, magis intra se hoc asserat, tanq̄ rem quā lubens optaret, quā quod penitus hoc credat & sentiat. Nemo enim *Deos* non esse credit, nisi cui *Deos* non esse expedit. Nulla alia re sane magis convincitur. *Atheismum* labiis tantum insidere, cordi autem minime, quam hac, quod *Athei* opinionē suam sæpe prædicent & defendant; ac si ipsi sibi diffiderent, aliorumq; consensu refocillari cuperent. Quin etiam, videas interdum *Atheos* sibi *Discipulos* comparare, ut alia *Sectæ* faciunt. Imo, quod monstri simile est, quidam ex illis mortem & cruciatum subierunt, potius quam opinionem suā retractare sustinerent, cum tamen, si ex animo sentiret, nihil tale esse quale *Deus*, quid tandem de ea re fatigerent? *Epicuro* imponitur; eum existimationis suæ conservandæ gratia, tenuisse, ac quod existeret quidē *Beata* quædam *Natura*, sed quæ se ipsis fruerentur; neq; Mundi administrationi se immiscerent. In qua opinione, ajunt, eum tempore obsecutum, cum revera *Deos* esse non putaret. Verum, ut videtur, minus juste arguitur: Verba enim ejus egregia sunt & divina: *Non Deos vulgi negare profanum, sed vulgi opinionem Deo applicare profanum*. *Plato* ipse melius dicere non potuit. Unde videtur, licet audacia polleat ad divinam rerum administrationem pernegandam, eam tamen ad naturam eorum tollendam illi non sufficisse. *Indi Occidentales* particularium *Deorum* suorum nomina prædicant; eī nomen nullū generale habeant, quod *Deum* significet: Exempli gratia, perinde ac *Ethnici* nomina *Jovis*, *Apollinis*, *Martis*, &c. in usu habuissent, voce autem, qua *Deū* exprimerent, caruissent. Quod fati indicio est, populos maxime barbaros notionem rei habere, licet latitudinem ejus non comprehendant. Adeo ut contra *Atheistas*, homines maxime ferini, cum Philosophorū subtilissimis, militent. *Atheista* contemplativus, raro reperitur; *Diagoras* quis, *Bion*, & fortasse *Lucianus*, atq; alii pauci: qui tamen plures esse videntur quam sunt; quoniam omnibus, qui *Religionē* aliquam aut *Superstitionem* impugnant, à *Sectā* adversa solet injuri nomē & nota *Atheistarū*. Sed magni revera *Atheista* sunt *Hypocrita*; qui *Sacra*,

perpetua tractant, sed sine sensu. Adeo ut eos in fine cauterizatos evadere necesse sit. Causæ *Atheismi* sunt: *Divisiones* circa *Religionem*, si plures fuerint, Nam unica *Divisio*, zelum utriusq; partis adaugeat; verum numerosæ *Atheismum* introducunt. Alia causa sunt, *Scandala Sacerdotum*; cum eo res redeat, quo innuit *S. Bernardus*: *Non est jam dicere, ut Populus, sic Sacerdos; quia nec sic Populus, ut Sacerdos*. Tertia est, *Consuetudo profana ludendi & jocandi in rebus sanctis*, quæ sensum reverentiam *Religionis* atterit. Postremo ponuntur *Secula erudita*, præsertim cum *Pace*, & rebus prosperis conjuncta. Etenim *Calamitates*, & adversa animos hominum ad *Religionem* fortius flectent. Qui *Deos* negant, *Nobilitatem* generis humani destruent. Nam certissimum est, hominem brutis cognatum esse, quatenus ad corpus: Quod si, quatenus ad animā, non intercedat ei cognitio cum *Deo*, est plane, & ignobilis creatura. Destruunt quoq; magnanimi- tatem, & humanæ naturæ exaltationē. Cape enim exemplum à cane, & observa, quantos sibi affuit: at animal illud spiritus, & quantam generositatem induat, cum se ab homine (qui ei vice est *Dei*, aut *melioris naturæ*) impulsus perspiciat. Quam Fortitudinem liquido cernas tantam esse, quantā creatura illa, absq; fiducia *melioris naturæ*, quā propria, æquare nullo modo possit. Similiter & homo, ubi innititur, & sp̄ collocat, in *Divina Providentiā*, & *Gratiā*, fiduciam & vires colligit, quales humana natura, sibi relicta, nequisset attingere. Quare, ut *Atheismus*, in omnibus odium meretur, ita in hoc, quod privet naturam humanam, facultate se ultra fragilitatem humanā attollendi. Quemadmodū sit in personis individuis, similiter fit & in nationibus. Magnanimitatem *Romanam* nunquam Gens aliqua æquavit. Audi igitur, quid dicat *Cicero*: *Quā volumus, licet, Patres Conscripti, nos amemus, tamen nec numero Hispanos, nec robore Gallos, nec calliditate Pænos, nec artibus Græcos, nec denique hoc ipso hujus gentis & terre domesticis nativæque sensu Italos ipsos, & Latinos, sed pietate, ac religione, atque hac una sapientia, quod Deorum immortalium Numine omnia regi gubernarique perspeximus, omnes Gentes nationesque superavimus*.

XVII.

DE SUPERSTITIONE.

PRæstat, nullam aut incertam de *Deo* habere opinionem, quam contumeliosam, & *Deo* indignam: Alterum enim Infidelitatis est, alterum Impietatis & Opprobrii. Ac *Superstitio* certe *Divinitatis* est de decus. *Plutarchus*, non abs re, inquit: *Mallet sane multo, ut homines dicerent, nunquam fuisse talem in rerum natura virū, qualis ferebatur Plutarchus; quam ut dicerent, fuisse quemdam Plutarchum, qui Liberos suos, recens natos, comedere & devorare solitus erat; quod Poeta de Saturno memorant* Quemadmodum autem contumelia *Superstitionis* ingravescit adversus *Deum*; Ita & periculum majus ab illa incumbit hominibus. *Atheismus* non profus convellit *Diætamina* Sensus, non *Philosophiā*. Affectus naturales, Leges, Bonæ famæ desiderium; Quæ omnia, licet *Religio* abesset, Morali cuidam virtuti externæ conducere possunt: At *Superstitio* hæc omnia dejicit, & Tyrānidē absolutam in animis hominum exercet. Itaque *Atheismus* turbas in Rebus publicis raro ciet: Homines enim cautos reddit, & securitati suæ consulentes. Quin & vide